

Pregledni rad

УДК: 343.9.02(72)(043)(0.034.4)

DOI: 10.5281/zenodo.13955329

Prимljeno: 13. maj 2023.

Prihvaćeno: 01. februar 2024.

Rajko Č. PETROVIĆ*

Institut za evropske studije, Beograd

Ivan Ž. RIBAC**

Uprava carina Republike Srbije, Beograd

RAT PROTIV NARKO-KARTELA: KRAH BEZBEDNOSNOG ASPEKTA „ČETVRTE TRANSFORMACIJE“ MEKSIKA

Sažetak

Primarni cilj našeg istraživanja jeste kako objašnjenje bezbednosnog aspekta „četvrte transformacije“ Meksika, tako i njegovih konkretnih rezultata u praksi od 2019. do 2022. godine. Aktuelni predsednik Meksika Andres Manuel Lopes Obrador je u predizbornoj predsedničkoj kampanji 2018. godine obećao da će po dolasku na vlast sprovesti opsežne ekonomske, socijalne i bezbednosne reforme koje će Meksikancima omogućiti kvalitetniji i sigurniji život. Bezbednosni aspekt njegovog predizbornog programa posebno se ticao konačnog okončanja rata protiv narko-kartela koji u ovoj latinoameričkoj zemlji besni od 2006. godine. Rezultati našeg istraživanja pokazali su da, uprkos značajnim naporima Lopes Obradorove administracije, u posmatranom periodu od početka 2019. do kraja 2022. godine ne samo da nije došlo do poboljšanja

* E-mail: rajkopetrovic993@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1383-7339>

** E-mail: ivanribac77@gmail.com

sveukupne bezbednosne situacije u Meksiku, već su sukobi između države i narko-kartela poprimili još veći intenzitet. Zaključno, ukazali smo na nekoliko ključnih faktora koji su uticali na krah bezbednosnog aspekta „četrte transformacije“ Meksika – organizacionu, vojnu i finansijsku snagu meksičkih narko-kartela, izbijanje pandemije korona virusa, specifičnu „socijalnu politiku“ koju narko-karteli sprovode i dr. Tokom istraživanja koristili smo se istorijskom metodom, metodom studije slučaja i metodom analize.

Ključne reči: Meksiko, Lopes Obrador, četvrta transformacija, narko-karteli, pandemija koronavirusa

UVOD

Temelji savremenog političkog sistema Meksika udareni su usvajanjem Ustava Meksika 1917. godine nakon okončanja Meksičke revolucije (1910–1917) kada on postaje predsednička federalna republika. Politička moć predsednika države, od tada pa sve do danas (s obzirom da je meksički ustav iz 1917. godine i dalje važeći) neprikosnovena je u političkom i društvenom životu zemlje drevnih Asteka i Maja. U skladu sa tim, predsednik zemlje, koji je istovremeno i šef meksičke vlade i vrhovni zapovednik meksičkih oružanih snaga, je taj koji kreira glavne smernice različitih sektorskih politika, među kojima i bezbednosne politike. Sama činjenica da predsednički mandat u Meksiku traje šest godina predsedniku i njegovom timu daje dovoljno vremena da zacrtane političke ciljeve, ukoliko su realno postavljeni, u tom vremenskom roku i ostvare (Assamblea Constituyente, 1917, págs. 86–90.). Treba imati u vidu da je Meksiko izuzetno kompleksna zemlja, kako po svojoj teritoriji, geopolitičkom značaju i brojnim unutrašnjim raznolikostima, tako i po različitim društvenim činiocima koji bitno utiču na kreiranje i sprovođenje javnih politika. Meksiko ima površinu od 1,97 miliona kvadratnih kilometara i broji preko 126 miliona stanovnika, predstavlja prirodnu kopnenu vezu između Severne i Srednje Amerike i dalje Južne Amerike i kao takav bitno utiče na svog severnog suseda – Sjedinjene Američke Države. Meksiko ima

široku i pacifičku i atlantsku obalu, bogat je brojnim prirodnim resursima, najveća je latinoamerička ekonomija i 11. ekonomija po veličini u svetu, važan je proizvođač strateški značajnih proizvoda poput nafte i pšenice, desetina miliona meksičkih imigranata predstavljaju važan rezervoar radne snage za Sjedinjene Američke Države, a migrantske rute, ali i rute droge iz pravca Južne i Srednje Amerike ka Sjedinjenim Američkim Državama neizostavno vode preko meksičke teritorije. Svi ovi, ali i brojni drugi faktori bitno utiču na prirodu i dinamiku kako unutrašnjeg političkog života, tako i meksičke regionalne i međunarodne spoljne politike. Političku istoriju Meksika 20. veka obeležila je Institucionalno revolucionarna partija koja je osnovana 1929. godine ubrzo došavši i na vlast, te koja je u kontinuitetu vladala gotovo sedam decenija, odnosno sve do 2000. godine. Politički monopol Institucionalno revolucionarne partije bio je, između ostalog, zasnovan na tesnim vezama iste sa narko–kartelima kako bi se omogućilo koliko–toliko normalno funkcionisanje državnog sistema. Klijentelistički obrazac ponašanja bio je i ostao jedan od temelja meksičkog društva i države, a tokom decenija vladavine Institucionalno revolucionarne partije on je poprimio jednu novu, gotovo pa institucionalizovanu dimenziju (Krstić, 2014, str. 44–45).

U ambijentu razvoja istinskog meksičkog političkog i partijskog pluralizma na početku 21. veka Andres Manuel Lopes Obrador (*Andrés Manuel López Obrador*), aktuelni predsednik Meksika, svojom harizmom, a potom i populističkom i neposrednom komunikacijom sa biračima uspeo je da se nametne kao jedna od najznačajnijih političkih figura ove zemlje. Da je reč o pragmatičnom političaru kome ideologija i partijska afilijacija nisu bile od presudnog značaja govori podatak da je tokom svoje višedecenijske političke karijere bio član tri partije – pomenute Institucionalno revolucionarne partije, Partije demokratske revolucije i Nacionalnog pokreta regeneracije poznatijeg pod skraćenicom MORENA, a koji je Lopes Obrador 2011. godine i osnovao. Prva važna funkcija koju je Lopes Obrador obavljao, a koja je bila presudno važna u njegovom političkom usponu, bilo je mesto gradonačelnika prestonice Sijudad Meksika od 2000. do 2005. godine. Nakon isteka mandata za istu, Lopes Obrador je načinio korak više kandidujući se za predsednika Meksi-

ka na izborima 2006. godine, izborima koji su verovatno bili najuzbudljiviji i najkontroverzniji u istoriji ove zemlje. Lopes Obrador, tada kandidat Partije demokratske revolucije, imao je naspram sebe kao najozbiljnijeg političkog rivala Felipea Kalderona (*Felipe Calderón*) ispred Partije nacionalne akcije. Iako je Lopes Obrador nakon 97% prebrojanih glasova držao vodeće mesto, u izbornom finišu pobjedu je ipak odneo Kalderon sa zvanično 35,89% osvojenih glasova¹ naspram 35,31% Lopes Obradorovih glasova. Reč je bila, dakle, o razlici od svega 0,58% glasova (oko 244.000 glasova), što je bio povod za Lopes Obradorovu žalbu meksičkom Federalnom izbornom sudu, a koja je rezultirala potvrdom Kalderonove pobjede (Sabia and Kohler, 2008, pp. 161–162).

Dvanaest godina kasnije, Lopes Obrador je na predsedničkim izborima 2018. godine ostvario svoj dugo sanjani politički san, odnevši ubedljivu pobjedu nad svojim protivkandidatima. On je, tada već kao kandidat MORENA, osvojio 54,71% glasova (preko 30 miliona glasova), ostavivši iza sebe Rikarda Anaju (*Ricardo Anaya*) iz Partije nacionalne akcije (22,91%), Hose Antonia Meadea (*José Antonio Meade*) iz Institucionalno revolucionarne partije (16,88%) i Haime Rodrigesa Kalderona (*Jaime Rodríguez Calderón*) kao nezavisnog kandidata (5,38%). Tako je Lopes Obrador 1. decembra 2018. godine stupio na dužnost predsednika republike u trajanju od šest godina, bez mogućnosti reizbora kako to Ustav Meksika nalaže.

ISTORIJAT RATA PROTIV NARKO-KARTELA

Narko-karteli u Meksiku imaju višedecenijski istorijat, gde o njihovom značajnijem prisustvu možemo govoriti još od 1970-ih godina kada je Migel Anhel Feliks Galjardo (*Miguel Ángel Félix Gallardo*) osnovao Gvadalajara kartel koji je ubrzo postao najmoćnija meksička organizacija takve vrste. Nakon što je

¹ Predsednički izbori u Meksiku su jednokružni većinski izbori na kojima, dakle, pobjedu odnosi kandidat koji osvoji najveći broj glasova bez obzira da li on prelazi 50% glasova ili ne i bez obzira na to koliko razliku je ostvario u odnosu na svoje protivkandidate.

1990-ih godina došlo do naglog pada do tada na latinoameričkom podneblju neprikosnovenih kolumbijskih narko–kartela Medeljín i Kálí, meksički narko–karteli su preuzeli primat i na kontinentalnom nivou. Vremenom su, od 1980-ih godina do danas, nastali brojni narko–karteli u ovoj državi – od Sinaloa kartela, preko Tihuana kartela i Huares kartela, sve do Los Setasa, Sonora kartela, Zalivskog kartela i Halisko nove generacije. Ogromna količina novca u igri i neslućene mogućnosti za zaradu još većih u budućnosti, paralelno sa slabim institucionalnim antikoruptivnim mehanizmima i bezbednosnim kapacitetima meksičke države, doveli su do toga da se već početkom 21. veka ona pretvori u poprište krvavih i oružanih obračuna između samih narko–kartela oko prevlasti na tržištu droge, ali i trgovine ljudima i prostitucije. U skladu sa tim, meksičke vlasti bile su prinuđene da, predvođene tadašnjim predsednikom zemlje Felipeom Kalderonom, 11. decembra 2006. godine započnu opsežnu vojnu i policijsku operaciju sa ciljem eliminisanja narko–kartela kao bezbednosne pretnje po građane Meksika, a koja je prerasla u pravi rat koji, nažalost, ni do danas nije završen. Gotovo svakodnevni sukobi države sa narko–kartelima, ali i nastavak sukoba narko–kartela među sobom, rezultirali su još većom nestabilnošću i neizvesnošću, te dodatno pojačale ionako snažne migracije Meksikanaca ka Sjedinjenim Američkim Državama. Činjenica da je Meksiko bio primoran na saradnju sa severnim i južnim susedima u suzbijanju delovanja narko–kartela, čak do te mere da su neke akcije protiv istih te susedne države sprovodile na svojim teritorijama (uključujući i zemlje sa kojima se Meksiko ne graniči poput El Salvadora, Hondurasa, Nikaragve, Kolumbije i Venecuele) govori u prilog tome da ovaj rat, poznat pod imenima poput Meksički rat protiv droga i Rat protiv narko–trafikinga u Meksiku, itekako ima i međunarodni karakter. Premda je ovo poslednje predmet sporenja, rat protiv narko–kartela itekako ispunjava brojne kriterijume i podleže raznim definicijama da bi se uistinu zvao ratom (Rojo Fierro, 2020, págs. 1454–1455). Nakon više od 16 godina trajanja bilans ovog rata je stravičan – oko 350.000 ljudi koji se tretiraju kao žrtve organizovanog kriminala u Meksiku u posmatranom periodu, od kojih je preko 40.000 poginulih u direktnim okršajima meksičke vojske i policije sa narko–kartelima,

preko 120.000 zatvorenih tzv. narkosa, desetinama hiljada raseljenih i preko 70.000 nestalih Meksikanaca (Pardo Veiras y Arredondo, 2021).

Danas su dva najmoćnija meksička narko-kartela Sinaloa kartel i Halisko nova generacija, koji vode najžešće sukobe kako sa državnim policijskim i vojnim snagama, tako i između sebe samih. Pored južnog dela savezne države Sinaloa, Sinaloa kartel kontroliše i teritorije Donje Kalifornije, Sonore, Duranga, južni deo Čivave i Jukatan. Halisko nova generacija, pored savezne države Halisko u kojoj je nastala i po kojoj nosi ime, kontroliše i Najarit, zatim delove San Luis Potosija, Guanahuata i Mičoakana, te delove Verakruza, Oaksake i Čijapasa. Značajan deo meksičke teritorije nalazi se pod kontrolom Los Setasa – savezne države Koauila, Nuevo Leon, deo San Luis Potosija, deo Guanahuata, zatim cela Puebla i veći deo Verakruza, te Tabasko i Kampeče. Vitezovi templari, narko-kartel zanimljivog imena, kontroliše gotovo polovinu savezne države Mičoakan, Huares kartel je skoncentrisan na najvećem delu Čivave, Zalivski kartel, pored Tamaulipasa i dela San Luisa i Potosija, kontroliše i severnu polovinu Kintane Ro. Beltran-Lejva kartel, skoncentrisan je na delu savezne države Sinaloa, zatim delu savezne države Meksiko, te u potpunosti kontroliše Gerero. Vredan pomena je i narko-kartel pod imenom Mičoakanska porodica koji, pored dela samog Mičoakana, kontroliše i deo savezne države Meksiko. U Federalnom distriktu Meksiko Sitiju, kao i u Zakatekasu, Keretaru, Idalgu, Morelosu, Tlaskali, te delovima Oaksake, Čijapasa i Kintane Ro i dalje se vode borbe za prevlast između brojnih meksičkih narko-kartela (Drug Enforcement Administration, 2015). Sve prethodno govori o izuzetnoj složenosti bezbednosnih izazova sa kojima se savremena meksička država suočava.

„ČETVRTA TRANSFORMACIJA“ MEKSIKA

Aktuelni predsednik Meksika Andres Manuel Lopes Obrador je tokom svoje predizborne kampanje 2018. godine obećao da će sprovesti sada već čuvenu „četvrtu transformaciju“ Meksika. Reč je o sveobuhvatnom planu političkih,

ekonomskih i bezbednosnih reformi Meksika, a koji je trebalo da rezultira potpunom regeneracijom Meksika i osposobljavanja istog da se nosi sa savremenim izazovima 21. veka u uslovima pojačane globalizacije na svim poljima. Sama sintagma „četvrta transformacija” trebala je da asocira na jedan širi istorijski kontinuitet epohalno važnih reformi kroz koje je meksička država neposredno pre i nakon sticanja nezavisnosti 1821. godine. Prvom transformacijom Meksika smatra se sticanje nezavisnosti, tj. oružana borba protiv trupa španske krune od 1810. do 1821. godine. Druga transformacija Meksika smešta se u period između 1858. i 1861. godine kada je sukob između konzervativnih i liberalnih društvenih i političkih snaga završen odvajanjem crkve od države. Treća transformacija Meksika odnosi se na period tokom Meksičke revolucije (1910-1917) tokom koje su srušene tekovine Porfirija Dijasa (*Porfirio Díaz*), a po čijem završetku je usvojen i danas važeći Ustav Meksika. Ekonomska dimenzija četvrte transformacije podrazumevala je paralelni ekonomski rast zemlje i redukciju ekonomskih i socijalnih razlika putem veće podrške marginalizovanim društvenim grupama poput urođeničkih zajednica, kao i kroz podršku malim i srednjim preduzećima. Politički aspekt četvrte transformacije u vezi je sa obračunom sa neoliberalnom meskičkom elitom koja navodno eksploatiše radnike, seljake i studente, a koje Lopes Obrador želi da zaštiti. Na neki način, meksički predsednik se predstavlja kao svojevrsni nacionalni heroj koji ima za cilj da Meksikance zaštiti od otuđenih centara moći. Treći, bezbednosni aspekt četvrte transformacije tiče se konačnog obračunavanja sa meksičkim narko–kartelima, kao prioritetom svih prioriteta i nužnim preduslovom za normalno funkcionisanje države (Petrović, 2020, str. 26).

Pod sloganom „Zajedno ćemo načiniti istoriju“ Lopes Obrador je januara 2018. godine tokom predizborne predsedničke kampanje obećao građanima da će, ukoliko mu daju poverenje, za tri godine od stupanja na dužnost šefa meksičke države, uspešno okončati rat protiv narko–kartela (Rodea, 2018). Za izradu sveopšteg plana zarad ostvarivanja ovog cilja Lopes Obrador je sastavio tim eksperata, pripadnika različitih organizacija civilnog društva, žrtava narko–kartela, kao i rođaka nestalih osoba u ovim sukobi-

ma. Deo plana za „pacifikaciju Meksika“ bila je i legalizacija uzgoja marihuane u rekreativne svrhe, kao i davanje dozvole za sadnju maka za farmaceutsku upotrebu. Lopes Obrador je, između ostalog, predložio i postupak amnestije za neke zatvorenike koji su dobili zatvorske kazne zbog učešća u trgovini drogom. Takođe su formirane i komisije za istinu sa ciljem rešavanja najkontroverznijih slučajeva vezanih za trgovinu ljudima, poput nestanka 43 studenata iz Ajocinape. Interesantno je da je, pored razoružanja i demobilizacije, predviđena i reintegracija pripadnika narko-kartela. Pored pohvala, predloženi Lopes Obradorov plan naišao je i na žestoke kritike kako meksičke opozicije, tako i različite civilne organizacije. Tako je meksička Nacionalna unija roditelja i porodica upozorila na to da je legalizacija proizvodnje marihuane pogrešan potez, jer iskustva drugih zemalja pokazuju da bi kriminalci i dalje nastavili sa prodajom marihuane na crnom tržištu. Lopes Obradorov tim se branio od različitih optužbi tako što je ukazivao na to da prethodne dve meksičke vlade nisu uspele da reše problem narko-kartela i trgovine drogom uopšte. Sam novoizabrani predsednik Meksika tvrdio je da je iskustvo njegova dva prethodnika, Felipea Calderona i Enriquea Penja Nijeta (*Enrique Peña Nieto*), pokazalo da više metaka i nasilja ne vodi ka rešavanju ovog problema. Kada je reč o amnestiranju nekih osoba koje su deo lanca organizovanog kriminala, Lopes Obrador je poručivao da se to odnosi npr. na seljake koji moraju da sade mak ili marihuanu bilo iz ekonomske nužde, bilo zato što su ih na to primorali narko-karteli ili na mlade ljude koji su bili primorani da sarađuju sa narko-kartelima ili su, pak, bili uhapšeni zbog posedovanja minimalne količine droge, a što je takođe otvorilo čitav niz debata širom zemlje (Najar, 2018).

KRAH BEZBEDNOSNOG ASPEKTA „ČETVRTE TRANSFORMACIJE“

Uprkos ozbiljnim, a možemo reći i iskrenim naporima meksičkog predsednika Lopesa Obradora da tokom njegovog šestogodišnjeg predsedničkog mandata okonča jednom za svagda rat protiv narko-kartela, od 2019. do 2022. godine

došlo je do nekih od najžešćih sukoba između meksičke vojske i policije sa narko–kartelima, a koji su ne samo podrili bezbednost zemlje, već i ozbiljno narušili njen međunarodni imidž. Svega nekoliko dana od preuzimanja vlasti, Lopes Obrador je naredio angažovanje više od 35.000 meksičkih policajaca zarad formiranja Nacionalne garde kao specijalno namenjenih oružanih snaga za borbu protiv narko–kartela i ostalih faktora koji ugrožavaju bezbednost zemlje (Rodríguez, 2018). Da se situacija na terenu neće nimalo odvijati u pravcu kojim je to Lopes Obrador želeo pokazalo se nakon hapšenja „visokog funkcionera“ Sinaloa kartela i verovatno jednog od najuticajnijih i najpoznatijih narko–boseva u Latinskoj Americi, Ovidija Gusmana Lopeza (*Ovidio Guzmán López*), široj javnosti poznatijeg pod nadimkom „Pacov“ (*El Ratón*). Reč je, naravno, o sinu „ikone“ meksičkih narko–kartela Hoakina Gusmana Loera (*Joaquín Guzmán Loera*) poznatijeg pod nadimkom El Čapo (*El Chapo*). Naime, meksičke specijalne policijske snage uhapsile su El Čapa u njegovoj kući u gradu Kuliakanu na severozapadu zemlje, jednom od glavnih uporišta Sinaloa kartela. Tog 17. oktobra, koji je u meksičkoj javnosti kasnije proglašen „crnim četvrtkom“, ali i sa razlogom prozvan „bitkom za Kuliakan“, nakon hapšenja Ovidija Gusmana članovi Sinaloa kartela, njih nekoliko stotina, započeli su tešku oružanu borbu u samom gradu sa pripadnicima meksičke policije, kasnije pojačanim sa dolaskom i meksičke vojske. Ceo grad je tog dana ličio na ratnu zonu, sa 14 poginulih i 22 ranjenih, i pretio je da će se prelići na širi sukob na svim mestima gde Sinaloa kartel ima svoja uporišta (Vizcarra, 2019). Predsednik Lopes Obrador, što je nekoliko meseci kasnije i sam priznao, bio je primoran da naredi oslobađanje Ovidija Gusmana, objašnjavajući da bi, u slučaju da to nije učinjeno, bar 200 nevinih ljudi izgubilo živote (García, 2020). Bio je to prvi, ali i najveći udarac koji je zadat Lopes Obradorovoj bezbednosnoj strategiji u okviru četvrte transformacije, a koji je ozbiljno poljuljao ugled meksičkih policijskih i vojnih snaga.

Korona virus je aprila 2020. godine već uveliko bio stigao u Meksiko i činilo se da će isti značajno usporiti i otežati aktivnosti narko–kartela u toj zemlji. Desilo se, međutim, nešto sasvim suprotno i pomalo neočekivano; naime, narko–karteli su iskoristili nemoć države i sami organizovali pomoć ugroženom

stanovništvu na teritorijama koje su kontrolisali u vidu lekova, medicinske opreme, hrane i drugih potrepština. Narko-karteli u Meksiku su još od ranije poznati po svojoj „socijalnoj“ politici gradeći bolnice, škole, gradeći puteve, pomažući stare i bolesne i sl., a što su osiromašeni i obespravljani Meksikanci, razočarani i ogorčeni na državu, neretko prihvatili i pozdravljali. Tako je Sinaloa kartel ne samo organizovao pružanje medicinske i finansijske pomoći malim zajednicama, već je strogo kontrolisao da ljudi ne izlaze na ulice bez preke potrebe i na taj način preuzeo ulogu koja bi trebala da pripada isključivo državi. Narko-karteli su u doba pandemije Kovid-19 značajno ojačali svoj ugled među siromašnim i ruralnim meksičkim življem, stvarajući tako bazu za kako skrivanje od potera meksičkih vlasti, tako i za regrutovanje novih pripadnika iz tih sredina. Humanitarna pomoć koju su narko-karteli obezbeđivali ugroženom stanovništvu imala je na sebi oznake koje su podsećale na to od koga dolaze, pa su tako medicinske maske bile u oznakama kartela i njihovih boseva (Grillo, 2020). Meksička država je tih teških meseci ponovo pala na ispitu snage i zrelosti, pokazavši da su narko-karteli, godinu dana od početka primene bezbednosne strategije u sklopu „četvrte transformacije“, moćniji nego ikada. Tako je predsednik Lopes Obrador 20. aprila 2020. godine pozvao narko-kartele u Meksiku da ne dele pakete pomoći Meksikancima tokom pandemije Kovid-19, priznavši da se to dešava na više mesta u zemlji i da država nije u stanju da uradi bilo šta po tom pitanju. Lopes Obradorovo obraćanje meksičkoj javnosti tim povodom usledilo je nedugo nakon što su Internetom počeli da kruže snimci na kojima se vidi kako jedna od El Čapovih ćerki deli ugroženim Meksikancima pakete humanitarne pomoći na kojima je nalepljena fotografija njenog ozloglašenog oca („Meksički predsednik“, 2020).

U Meksiku su 6. juna 2021. godine održani federalni izbori na kojima se biralo 500 federalnih poslanika, odnosno članova Generalnog kongresa tj. donjeg doma meksičkog dvodomnog parlamenta. Od skoro 49 miliona izašlih birača 34,1% je dalo podršku Lopes Obradorovoj MORENI (198 osvojenih poslaničkih mesta), Partija nacionalne akcije osvojila je 18,24% glasova (114 mesta), Institucionalna revolucionarna partija 17,73% glasova (70 poslanika), Građanski pokret 7,01% glasova (23 poslanika), Meksička zelena ekološka partija 5,43%

(43 poslanika), Partija demokratske revolucije 3,64% glasova (15 mesta), te Radnička partija 3,25% glasova (37 poslanika) (Instituto Nacional Electoral, 2021). Pored njih, održani su i lokalni izbori na kojima je vladajuća MORENA takođe osvojila većinu glasova. Kada je reč o federalnim izborima, posebno je zanimljivo uzeti u obzir geografsku raspoređenost glasova koje je MORENA dobila. Tako je ova partija odnela pobedu u većem delu Sinaloe (uključujući i grad Kuliakan), zatim u Sonori, Koalili, Durangu, Meksiku (federalnom distriktu), kao i u najvećem delu zapadne pacifičke obale i juga Meksika. Izbori održani 6. juna 2021. godine bili su, međutim, sve osim praznika demokratije, parlamentarizma i slobode. Naime, tokom predizborne kampanje, na meksičke političare izvršeno je 910 napada u kojima je ubijena 91 osoba, od kojih 36 kandidata na izborima. Čak 75% izvršenih napada bilo je usmereno protiv opozicionih političara. Izvesno je da su organizatori većine ovih napada pripadnici narko–kartela koji su posebno zainteresovani za lokalne izbore, s obzirom da je nivou korupcije na lokalnom nivou vlasti izuzetno visok i da se upravo na njemu decenijama unazad gradila čvrsta sprega vlasti i narko–kartela. Sam dan izbora, uprkos tome što su izbori održani u nedelju koja je za milione meksičkih vernika dan odlaska u crkvu i porodičnog okupljanja, više je ličio na horor film nego na svečani izborni dan. Tako su nepoznati počinioci na dva biračka mesta u Tihuani bacili odsečene ljudske glave koje su završile na stolovima članova biračkog odbora, a nekoliko plastičnih kesa napunjenih odsečenim delovima ljudskih tela pronađeno je na nekoliko mesta nedaleko od biračkih mesta. Na nekoliko biračkih mesta u Meksikali nepoznati napadači oteli su glasačke listiće, a na kancelarije MORENE u Tihuani ispaljena su 32 metka (“Хорор избори”, 2021).

Važno je, pre zaključnog razmatranja, reći da su problemi sa kojima se Lopes Obradorova bezbednosna strategija u okvirima četvrte transformacije suočila nasleđeni, dubinski, i da ih nije moguće, a posebno ne lako i bezbolno, rešiti u kratkom vremenskom periodu. Najpre treba istaći da je Meksiko već nekoliko decenija nezaobilazna ruta transport droge iz Južne i Centralne Amerike u Sjedinjene Američke Države, najvećeg tržišta za istu. U tom smislu treba napomenuti da je problem meksičkih narko–kartela zapravo međunarodni

problem koji se, dakle, ne tiče samo Meksika, već i Sjedinjenih Američkih Država, mnogih evropskih zemalja, a svakako i ostalih zemalja latinoameričkog regiona. Logistička, tehnička i materijalna pomoć Meksiku od strane Sjedinjenih Američkih Država je prisutna, ali je, pokazalo se, ipak nedovoljna. Narko-kartele svakako treba posmatrati kao određenu vrstu terorista, gde, kako pravilno primećuje Zoran Krstić, logična posledica narkoterorizma biva narkodemokratija. Sa njima je, opet sasvim očekivano, u tesnoj sprezi i narkoindustrija. Očekivati intenzivan razvoj meksičkih demokratskih institucija i procedura u uslovima koje mnogi označavaju kao pravi građanski rat na meksičkom tlu svakako je nezahvalno (Krstić, 2014, 41–43). Koliko je problem narkotrafikinga u Meksiku dubok govori i jedna istorijska epizoda odnosa Sjedinjenih Američkih Država prema narkoticima. Naime, krajem XIX i početkom XX veka zvanični Vašington je napravio radikalni preokret u odnosu prema slobodi prodaje i konzumiranja pojedinih narkotika, što je u istoriji ove zemlje poznato pod terminom Prohibicija. Od vremena kada su droge poput heroina, marihuane, morfina ili kokaina bile lako dostupne svim Amerikancima, kroz niz izmena, od kojih je najpoznatija Harisonov akt (*Harrison Act*), došlo se do toga da je 1920-ih godina izvršena potpuna zabrana upotrebe istih. To je, međutim, bilo samo pola obavljenog posla, s obzirom na činjenicu da je trebalo sprečiti i suzbijati ilegalni dotok droge iz Meksika. Upravo zato Meksiko u bezbednosnom smislu dobija važno mesto u okvirima američke spoljne politike, a posebno njegova pogranična savezna država Baha Kalifornija. Sve to dovelo je kasnije do decenijama dugog razvoja američkog crnog tržišta narkoticima, porasta vrednosti samih narkotika, a samim tim i do unosnijeg biznisa za narko-kartele u Meksiku (Krstić 2014, 43–44).

Izveštaj „Human Rajts Voča“ (*Human Rights Watch*) za Meksiko iz 2021. godine jasno govori u prilog tome da je reč o još uvek jednoj od najnebezbednijih zemalja latinoameričkog regiona. U njemu je jasno naznačeno da su se mere primenjene od strane Lopes Obradorovog režima pokazale kao nedovoljno efikasne. Otmice, mučenja i drugi oblici torture, napadi od strane narko bandi, maltretiranje migranata, nasilje nad ženama, kao i ubistva i dalje su, nažalost, sastavni deo meksičke svakodnevnice. U izveštaju stoji i da je Lopes Obrador-

ova vlast tesno sarađivala sa administracijom severnog suseda po pitanju ilegalnog proterivanja tražilaca azila i migranata autobusima i avionima u zemlje Centralne Amerike. Rešeno je svega 5,2% počinjenih kriminalnih dela kako zbog korumpiranog tužilaštva i sudstva, tako i zbog sprege raznih državnih organa sa kriminalnim organizacijama, uključujući i narko kartele. Poverenje građana u borbu vojske protiv narko–kartela nije na zadovoljavajućem nivou, pa je tako do 2020. godine podneto čak 3.799 žalbi građana protiv kršenja ljudskih prava od strane pripadnika meksičkih oružanih snaga. Javnost je bila posebno potresena avgusta 2020. godine kada su mediji došli u posed snimka iz juna iste godine na kome se vidi kako u jednoj akciji na teritoriji Tamaulipas savezne države jedan od vojnika izdaje naređenje da se pobiju civili, njih ukupno 12. Meksički novinari došli su septembra 2021. godine do zvanično priznatih podataka od nadležnog federalnog ministarstva koji svedoče da je tokom Lopes Obradorove vlasti vojska ubila ili ranila 47 civila. Otakako je Lopes Obrador decembra 2018. godine preuzeo dužnost predsednika Meksika u toj zemlji je prijavljen nestanak preko 23.000 osoba. Novinari su posebno ranjiva profesionalna grupa u Meksiku, a samo tokom 2020. godine ubijeno ih je petoro, dok ih je 692 bilo napadnuto ili su im upućene pretnje, čime je ova godina bila najteža u istoriji meksičkog novinarstva. Slična situacija je i sa borcima za zaštitu ljudskih prava, od kojih je desetero izgubilo život samo od januara do septembra 2021. godine, što Meksiko svrstava u jednu od najnebezbednijih zemalja sveta za pripadnike ove profesije. Problemi sa migrantima iz Centralne Amerike se takođe nagomilavaju, gde se politika azila pokazala kao inertna i neefikasna. Dovoljno je navesti da je od januara do avgusta 2021. godine Meksiko primio blizu 78.000 zahteva za azilom, od kojih je rešeno tek oko 23.000 (Roth, 2022).

ZAKLJUČAK

Bezbednosni aspekt „četvrtе transformacije” meksičkog predsednika Andresa Manuela Lopesa Obradora u posmatranom periodu od 2019. do 2022. godine

doživeo je ne samo neuspeh, već je došlo do potpunog kraha unutrašnje bezbednosne politike zemlje. Kao jedan od prioriteta tokom svog predsedničkog mandata Lopes Obrador je postavio borbu protiv narko-kartela, moćnih kriminalnih i paravojnih grupa koje su decenijama unazad premrežile celokupnu meksičku teritoriju i koje ugrožavaju bezbednost građana i zemlje u celini, te u značajnoj meri oštećuju njen budžet. Nekoliko je argumenata koji govore u prilog tome da Meksiko, nažalost, ne samo da nije uspeo da dobi-je rat protiv narko-kartela, već je i zapao u najtežu krizu tokom rata koji je protiv ovih organizacija poveo još 2006. godine. Puštanje Ovidija Gusmana, ozloglašenog vođe Sinaloa kartela, najmoćnijeg meksičkog narko-kartela, nedugo nakon što je uhapšen 2019. godine pokazalo je sve slabosti meksičke države i bezbednosne komponente „četvrte transformacije“. Činjenica da je, zarad sprečavanja ogromnog krvoprolića na ulicama Kuliakana, odnosno zbog žestokog oružanog otpora pripadnika Sinaloa kartela, Lopes Obrador bio prinuđen da oslobodi Guzmána ogolila je nemoć Meksika da zada smrtonosni udarac najjačem narko-kartelu, ali i poslala poruku celom svetu da je Meksiko još uvek nedovoljno bezbedna država koja nije u stanju da u potpunosti sprovodi svoj ustav i zakone. Narko-karteli su u proteklih nekoliko godina u više navrata demonstrirali svoju moć u pogledu političkog uticaja, vojne snage (posedovanje pune ratne opreme i na desetine hiljada do zuba naoružanih pripadnika), ali i sposobnosti ucenjivanja i zastrašivanja vlasti i građana. Umesto da se smanjuje, broj i snaga meksičkih narko-kartela se iz godine u godinu uvećavaju, o čemu najbolje govori primer kartela Halisko nova generacija koji je osnovan 2009. godine, u jeku rata protiv narko-kartela, a koji je do danas izrastao u toliko snažnu organizaciju da pre-eti da preuzme primat u prljavim poslovima od Sinaloa kartela. Mnogi karteli su tokom pandemije virusa Kovid-19 obavljali paradržavne funkcije pružanja zdravstvene i socijalne pomoći stanovništvu na teritorijama koje kontrolišu. Štaviše, u jednom trenutku je i sam Lopes Obrador bio prinuđen da od narko-kartela javno zatraži da ne pružaju humanitarnu pomoć Meksikancima i na taj način ne umanjuju ulogu i značaj same države. Federalni i lokalni izbori održani 2021. godine takođe su poslali katastrofalno lošu sliku o bez-

bednosnoj situaciji u Meksiku u svet. Međunarodna javnost bila je zgrožena time da su, umesto učešća u „prazniku demokratije“, Meksikanci, bilo glasači bilo kandidati, bili zastrašivani od narko-kartela do te mere da su na nekim biračkim mestima ne samo otimane kutije sa glasačkim listićima, već i donošene odsečene ljudske glave. Preko 90 ubijenih i preko 900 napadnutih tokom predizborne kampanje i samog izbornog dana takođe snažno svedoče o krah bezbednosne strategije u okvirima četvrte transformacije čak i na dan izbora. Izveštaji poput pomenutog izveštaja „Hjuman Rajts Voča“ iz 2021. godine eksplicitno govore o nizu negativnih tendencija koje ozbiljno narušavaju kvalitet sveukupne bezbednosti u Meksiku; mali broj rešenih krivičnih dela, odnosno sporo tužilaštvo i sudstvo, ubijeni novinari i borci za ljudska prava, prekomerna upotreba sile od strane vojske, samo su neki od elemenata koji ukazuju na to da ni nakon dve godine Lopes Obradorove vlasti nisu načinjeni ozbiljni pomaci u borbi protiv narko-kartela. Na osnovu svega prethodno navedenog nameće se jasan zaključak – umesto trijumfalno i samouvereno najavljivane pobede nad narko-kartelima, bezbednosni aspekt četvrte transformacije je od 2019. do 2022. godine doživeo potpuni krah.

REFERENCE

- Asamblea Constituyente. (1917). *Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos*. (Diario Oficial de la Federación, 5 de febrero de 1917).
- Bajak, A. (May 18, 2015). Visualizing Mexico's drug cartels: A roundup of maps. *storybench*. <https://www.storybench.org/visualizing-mexicos-drug-cartels-roundup-maps/>
- García, J. (19 junio 2020). López Obrador admite que ordenó la liberación del hijo del Chapo Guzmán. *El País*. <https://elpais.com/internacional/2020-06-19/lopez-obrador-admite-que-ordeno-la-liberacion-del-hijo-del-chapo-guzman.html>
- Grillo, I. (July 7, 2020). How Mexico's Drug Cartels Are Profiting From the Pandemic. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/07/07/opinion/sunday/mexico-drug-cartels-coronavirus.html>
- Instituto Nacional Electoral. (2021). *Elecciones federales 2021*. <https://www.ine.mx/?s=elecciones+federales+2021#gsc.tab=0&gscq=elecciones%20federales%202021&gsc.page=1>
- Krstić, Z. (2014). Savremeni bezbednosni izazovi u Meksiku: Sprega države sa narkokartelima. *NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 2, 41–56.
- Meksički predsednik moli narko kartele da ne dele pomoć stanovništvu. (20. aprila 2020). *Politika*. <https://www.politika.rs/sr/clanak/452631/Meksicki-predsednik-moli-narko-kartele-da-ne-dele-pomoc-stanovnistvu>
- Najar, A. (7 agosto 2018). México: la polémica “pacificación” que propone López Obrador para terminar con la cruel guerra del narco en su país. *BBC News Mundo*. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-45093519>
- Pardo Vieiras, J. L. & Arredondo, I. (June 14, 2021). Una guerra inventada y 350,000 muertos en México. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/es/post-opinion/2021/06/14/mexico-guerra-narcotrafico-calderon-homicidios-desaparecidos/>

- Petrović, R. (2020). Političke promene u Latinskoj Americi u 2019. godini. *Međunarodna politika*, 71(1178), 18–33.
- Rodea, F. (enero 03, 2018). AMLO promete acabar la guerra contra el narco en tres años. *El Financiero*. <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/amlo-anunciara-el-jueves-su-programa-de-seguridad/>
- Rodríguez, R. (5 diciembre 2018). AMLO anuncia despliegue de 35.000 policías en México para combatir la inseguridad. *CNN*. <https://cnnespanol.cnn.com/video/seguridad-mexico-guardia-nacional-mexico-amlo-violencia-crimen-organizado-pkg-rey-rodriguez/>
- Royo Fierro, A. G. (2020). La Guerra contra el narcotráfico en México, ¿un conflicto armado no internacional no reconocido? *Foro Internacional*, 242(4), 1415–1462.
- Roth, K. (2022). Mexico. Events of 2021. *Human Rights Watch*. <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/mexico>
- Sabia, D. & Kohler, V. (2008). The 2006 Mexican Presidential Election: Democratic Development or Democratic Debacle? *Journal of Third World Studies*, 25(1), 161–181.
- Vizcarra, M. (21 octubre 2019). Suman 14 muertos por balaceras en Culiacán. *Reforma*. https://www.reforma.com/aplicacioneslibre/preacceso/articulo/default.aspx?_rval=1&urlredirect=https://www.reforma.com/suman-14-muertos-por-balaceras-en-culiacan/ar1796322?referer=-7d616165662f3a3a70663b627c7e7c6570717c743b7a67723a--
- Хорор избори у Мексику, људске главе бачене на бирачка места. (6. јун 2021). РТС. <https://www.rts.rs/vesti/svet/4401461/meksiko-karteli-el-capo-ubistvo-izbori.html>

Rajko Č. PETROVIĆ

Institute of European Studies, Belgrade

Ivan Ž. RIBAĆ

Customs Administration of the Republic of Serbia, Belgrade

THE WAR AGAINST DRUG-CARTELS: THE COLLAPSE OF THE SECURITY ASPECT OF MEXICO'S "FOURTH TRANSFORMATION"

Abstract

The primary goal of our research is to explain the security aspect of Mexico's "fourth transformation" as well as its concrete results in practice from 2019 to 2022. The current president of Mexico, Andrés Manuel López Obrador, promised in the 2018 presidential campaign that upon coming to power, he would implement extensive economic, social and security reforms that would provide Mexicans with a better quality and safer life. The security aspect of his pre-election program was particularly concerned with finally ending the war against drug cartels that has been raging in this Latin American country since 2006. The results of our research showed that, despite the significant efforts of the López Obrador administration, in the observed period from the beginning of 2019 to the end of 2022, not only the overall security situation in Mexico did not improve, but the conflicts between the state and the drug cartels took on even more greater intensity. In conclusion, we pointed out several key factors that influenced the collapse of the security aspect of the "fourth transformation" of Mexico—the organizational, military and financial strength of the Mexican drug cartels, the outbreak of the corona virus pandemic, the specific "social policy" implemented by the drug cartels etc. During the research, we used the historical method, the case study method and the analysis method.

Keywords: Mexico, Lopez Obrador, fourth transformation, drug cartels, coronavirus pandemic